

BIBLIOGRAFIJA

Bibliography

*Jana Intihar Ferjan, Ljubljana*UMETNOSTNOZGODOVINSKA
BIBLIOGRAFIJA ZA LETO 1991

Uvod

Slovenska umetnostnozgodovinska bibliografija naj bi (končno?) stopila v novo obdobje. V času pisanja tega besedila še nisem seznanjena z zaključki strokovnega posvetovanja bibliotekarjev v Portorožu, katerega tema je bila Knjižničarji pred novimi izzivi, ki bi mi morda koristili. Tako bom skušala samostojno zapisati nekaj besed v zagovor obširnim letnim bibliografijam, ki jih je Zbornik za umetnostno zgodovino (ZUZ) objavljal nekaj preteklih let in so se uredništvu vedno zdele predolge, zdaj pa jih, kot kaže, ne bo več.

Če preberemo geslo Bibliografija v Enciklopediji Slovenije (I, 1987), lahko ugotovimo, da je bila umetnostnozgodovinska bibliografija med strokovnimi bibliografijami na Slovenskem zgodnja. Dr. Izidor Cankar, utemeljitelj umetnostnozgodovinske stroke pri nas, človek širokih obzorij in duha, se je očitno zavedal pomena objavljanja aktualnih podatkov, saj je kot urednik nove publikacije ZUZ takoj na začetku, leta 1921, namenil prostor v zborniku tudi tekoči strokovni bibliografiji in poročilom o razstavah. Do leta 1935, ko so iz meni neznanih razlogov bibliografijo prenehali objavljati, so jo zbirali in urejali: Marijan Marolt (za leta 1921–1928, v letu 1926/27 skupno s F. Šijancem), Franjo Šijanec (1926/27, 1926) in Janko Šlebinger (1929–1935). Dr. Cankar je bil tudi pobudnik in urednik prvih treh zvezkov Slovenskega biografskega leksikona (SBL), ki je le logično nadaljevanje bibliografije oziroma bio-bibliografije posamezne javne osebe, ki je tako umeščena v prostor in čas ter je njeno delovanje lažje strokovno ocenjevati. SBL je izhajal od leta 1925 do 1991, to delo pa seveda ni nikoli končano. Informacija o njegovi nadaljnji usodi je bila navedena na že omenjenem portoroškem srečanju. Umetnostnozgodovinska bibliografija je ponovno začela teči leta 1970 v ZUZ nova vrsta, njeni avtorji so bili: Mirko Juteršek (za leto 1967), Maja Krulc Kržišnik (1968–1975) in Jana Ferjan (od leta 1976).¹ Dragoceni vir bibliografskih podatkov za obdobje do 1941 je Bibliografija rasprava i članaka, V., Likovne umjetnosti, ki jo je izdal Jugoslavenski leksikografski zavod v Zagrebu leta 1977. Publikacije in članke o likovni umetnosti, muzeologiji, konservatorstvu in drugih strokah, ki se dotikajo tudi teorije in prakse umetnostnih zgodovinarjev, je moč najti v Narodni in

¹ Natančnejši podatki o objavah bibliografij in poročil o razstavah v ZUZ so zbrani v: Zbornik za umetnostno zgodovino. Bibliografija 1921–1991. Ljubljana, 1992.

univerzitetni knjižnici (NUK) v Ljubljani, kjer bibliografski oddelek skrbi za popis vsega slovenskega tiska in ga objavlja v Slovenski bibliografiji (od leta 1945), ki je za knjižno gradivo tekoča, izhaja tudi v knjižni obliki, od leta 1985 v snopičih. Zadnja Slovenska bibliografija člankov (Serija C: Članki in leposlovni prispevki v serijskih publikacijah in zbornikih) pa je v knjižni obliki izšla za leti 1978–1979! Zanimariti ne smemo novih medijev, saj je bibliografija, ki jo vodijo slovenske knjižnice po enotnem sistemu COBISS, že na internetu.²

V grobem je torej 20. stoletje bibliografsko razmeroma obdelano, ko pa se lotimo raziskave konkretnega problema, ugotovimo, da so tu zbrane le oporne točke, saj se nacionalna bibliografija ne more spuščati v detajle in komentarje, ki si jih lahko privoščijo specialna bibliografija. To vrzel je doslej zapolnjevala umetnostnozgodovinska bibliografija na svojem področju z zmanjšano selektivnostjo. Skušala je združevati dva pojma, ki naj bi bila pomembna za podatkovno osnovo razlagam in raziskavam tudi v humanističnih vedah. Poleg popisov strokovnih tiskanih besedil je zajela tudi t. i. dokumentarno (informativno) gradivo, s pomočjo katerega se razjasni ozadje ustvarjanja, vzpostavi nekakšna kronologija dogajanja (raziskovalci starejših obdobij se zelo trudijo, da bi iz bistveno bornejšega gradiva predstavili podobo nekdanjega vsakdanjega življenja). Ta odločitev je temeljila v praksi. Ko smo skušali ob pripravah na razstavo in katalog Ekspresionizem in nova stvarnost (Moderna galerija Ljubljana, 1986) vzpostaviti sliko dvajsetih let tega stoletja, smo ugotovili, da so nam marsikateri podatek ali celo razlago dale le drobne notice, ki smo jih pazljivo izbrskali iz dnevnega časopisja, čeprav je tedanji revijalni tisk skrbno spremljal in komentiral letna dogajanja na področju likovne umetnosti. Katalogi predvojnih razstav v Jakopičevem paviljonu so večinoma le sezname umetnikov in del, bibliografsko torej nepomembni, a so danes dragocen vir pri iskanju in definiranju umetnikov in njihovih del. Vsak umetnik je bil sprva le neznan ime v množici znanih. Zanimivo je tudi ugotavljati, na primer, kako si deklarirani nasprotniki spomenikov v relativno kratkem času sami postavijo spomenik. Umetnostnozgodovinska bibliografija je ostala edini vir kronoloških podatkov, potem ko je revija Sinteza prenehala objavljati sezname razstav, nagrad, jav-

² Za ta ekskurz v popis najosnovnejših virov za iskanje podatkov o slovenski umetnostnozgodovinski publicistiki 20. stoletja sem se odločila zato, ker imam občutek, da študentje niso seznanjeni z njimi. Ob osnovnih bibliografijah je vsekakor treba omeniti še dokumentarne dele katalogov iz serije Jugoslovenska umetnost XX. veka, ki jih je Muzej savremene umetnosti Beograd izdajal (s sodelovanjem republiških osrednjih galerij) v obdobju 1967–1985, izšlo je sedem knjig. Temeljna literatura za sodobno slovensko likovno umetnost pa je objavljena v katalogu Izbrana dela slovenskih avtorjev iz zbirke Moderne galerije, Ljubljana 1995. Naj še poudarim, da je retrospektivno zbiranje podatkov in njihovo vnašanje v kakršenkoli medij dolgotrajen proces in da se vsak zaostanek z leti potencira.

BIBLIOGRAFIJA

nih del.³ Res je, da je teh podatkov vsako leto več, a še vedno je Slovenija dovolj majhen teritorij, da ga je moč informativno enotno zaobjeti, če le obstaja želja po tem.

Prav pri želji pa se zatakne. Tudi meni je bilo kdaj nelagodno, ko sem ob zaključku redakcije bibliografije ugotovila, koliko prazne slame se je zopet namlatilo. Toda za tako stanje ni kriva bibliografija. Ta le beleži dogajanja, ki jih kreirajo in dopuščajo ljudje v stroki in okoli nje ter končno tudi plačniki, saj je velik del vsega subvencionirala država. Vedno sem se tudi zavedala, da bibliografija ni popolna, da manjkajo pomembne objave kolegov v tujih publikacijah: kljub mojim večkratnim prošnjam, da bi me obveščali o tovrstnih dosežkih, se nanje ni nihče odzval. Zgolj objava informacije v strokovnem časopisu stanovskega društva za naše raziskovalce ni dovolj močan motiv.

V dokumentaciji Moderne galerije še vedno zbiramo podatke o sodobnih slovenskih likovnih umetnikih in jih sproti klasificiramo, še vedno evidentiramo razstavišča in razstave v Sloveniji, dnevno beležimo odzive nanje, sledimo slovenskim umetnostnim zgodovinarjem, urejamo tematske mape o problematiki stroke in njenih pomožnih ved. Pripravljeni smo slediti ne le tiskanim medijem, temveč tudi drugemu gradivu, tako arhivskemu kot zapisom na novih nosilcih informacij. Namesto da bi uporabniki tem informacijam sledili doma v fotelju, se bodo v prihodnje pač morali potruditi in podatke v dobi informatike poiskati sami.⁴ Novi časi navidezne resničnosti kljub medmrežjem

³ To hvalevredno nalogo informiranja je opravljala od svojega začetka, od leta 1964, sprva bolj spontano – kot pred njo revija *Umetnost* (1936/37 – 1940/41) in *Likovna revija* 1961–1962/63) –, od leta 1972 pa v sodelovanju z novoustanovljenim oddelkom za dokumentacijo v Moderni galeriji sistematično, in je prenehala z njo ob začetku izhajanja revije *Moderne galerije M'ars*, leta 1989. A tudi uredniki *M'arsa* so se hitro odpovedali množici podatkov, ki so zasedali preveč prostora. V šestdesetih letih se je za podatke o razstavah in publikacijah ob njih potegovala tudi revija *Argo* in jih je za čas od 1963 do 1970 z nekaterimi vrzelmi tudi objavila. Ne morem si kaj, da ne bi citirala dr. J. Kastelca iz *Arga*, 1/2, 1962, str. 49: »Največja hiba slovenske... arheologije je razdrobljenost, nepovezanost, individualistična zaprtost, pomanjkanje teamskega dela, pomanjkanje dolgoročnega in trdnega načrta, skratka pomanjkanja dejanskega povezovanja mnogih dragocenih in žal prečesto zaradi takega stanja jalovih naprov.« Citirani stavek je bil sicer zapisan za arheologijo in ob neki drugi priložnosti, a se ga zlahka prenese na drugo stroko v sedanji čas.

⁴ Problem je le v tem, da galerije in drugi prireditelji razstav nimajo več motiva, da bi nam redno pošiljali svoje publikacije ali obvestila o svoji dejavnosti, saj le neko abstraktno računalniško vodenje podatkov ne odtehta objave njihove dejavnosti v časopisu. Nisem se spuščala v vsebinsko plat publikacij in objav, ki jih popisujejo bibliografije. Ta tema pa bi zahtevala posebno daljšo študijo.

in drugim pripomočkom hitrega informiranja postajajo pri nas časi površnosti, nekomunikativnosti, samozadostnosti.

Komentar k letu 1991

V bibliografiji za leto 1991 so objavljene knjižne izdaje in zborniki, ki bi utegnili biti zanimivi za umetnostne zgodovinarje, kakor sem jih zasledila v Slovenski bibliografiji (leto izida snopičev se ne ujema vedno z letom izdaje popisanih knjig!) in drugih virih. Med knjižne izdaje je pomešan tudi izbor razstavnih katalogov. Pri člankih sem opustila tradicionalno delitev po vrsteh: poudarek je na prevodih, ki jih je bilo v tem letu kar precej, sledi abecedno-imenski seznam (po piscih) člankov s splošnimi ali tematskimi vsebinami, razširilo pa se je področje t. i. biografskih prispevkov, kjer so zbrani članki, ki pozornost posvečajo izbranemu umetniku ali piscu, bodisi njegovi biografiji ali mnenju; ti so razvrščeni po imenski abecedi obravnavanih oseb. Tako se lahko z bežnim pregledom vidi, komu je bila namenjena pozornost javnosti v tem letu, seveda le okrnjeno, saj tu ni podatkov o razstavah, ki jih je v letu 1991 za beleženih 1008, v Sloveniji 830 (v 238 razstaviščih s 1543 sodelujočimi umetniki). S tem ko nismo te bibliografije preoblagali s podatki o razstavah in odzivih nanje, smo se izognili veliki večini pisanja po dnevnem časopisju (t. i. likovni kritiki). Borzo galerij sta v reviji M'zin (št. 5 in 6) objavili umetnici Mojca Pungerčar in Alenka Pirman.

Izpustili smo tudi druga poročila po dnevnikih (čeprav ti zapisi prebudijo zanimanje za likovno umetnost pri večji množici ljudi kot naše šole). Tako niso upoštevana redna poročila o arhitekturi, ki so jih pisali Tomaž Brate in Saša Vidmajer (slednja je v nadaljevanjih predstavljala tudi sodobno oblikovanje) v Delu ter Darinka Kladnik v Dnevniku. Novi dnevnik Slovenec se je na začetku sistematično lotil tudi likovne umetnosti: Vesna Velkoverh Bukilica je v sodelovanju s fotografom Tihomirjem Pintarjem v seriji Podobe v nastajanju predstavljala slovenske slikarje in kiparje. Tadej Bratok je vodil rubriko Mojstri umetniške fotografije, Aleš Vrhovec pa Arhitekturne dimenzije.

To je bilo leto osamosvajanja Slovenije in 10-dnevne vojne ter vojne na Hrvaškem, zato so bili večkrat objavljeni apeli muzealcev in varuhov kulturne dediščine. Prav pri muzeologiji postane še bolj očitna nesmiselnost ignorance do tekočega informiranja, saj prav muzealci hitijo loviti sedanji čas in vključujejo v svoje zbirke tako rekoč sveže predmete. S tem in novimi postavitvami (instalacijami) se nehote približujejo trendom sodobne likovne umetnosti, na katero pa vse prevečkrat gledajo zviška.

Mednarodni kongres oblikovalcev ISCID v Ljubljani je bil prestavljen na leto 1992. Pojavile so se polemike o slovenskih simbolih. Pisalo se je že o odstranjevanju spomenikov. In končno: zaradi protesta zoper slovensko kulturno politiko je odstopil direktor Moderne galerije Jure Mikuž.